

Biodiverzitet

sreda, 27. jun 2018.

foto: Alina P. Vojvodinske

Bogatstvo, jednakost i različitost na planeti Zemlji

Prema istraživanjima Evropske agencije za životnu sredinu većina stanovnika Evropske unije je čula za reč biodiverzitet, ali samo 35 odsto njih je reklo da zna šta biodiverzitet znači.

Biološka raznovrsnost (biodiverzitet) jeste sveukupnost gena, vrsta i ekosistema na Zemlji ili nekom jasno određenom području.

Gledano očima deteta biodiverzitet je meda, žirafa, banana, delfin, jagoda, dinosaur, školjka. Gledano očima naučnika u bioindustriji biodiverzitet je genetska modifikacija organizama, promena vrsta, prilagođavanje živog sveta potrebama čoveka.

Gledano očima seljaka biodiverzitet su njegove šume, njegove livade, stare rase goveda, njive i voćnjaci. Gledano očima političara biodiverzitet je novi zakon, nova međunarodna obaveza, novo finansijsko opterećenje, granice nacionalnog parka...

Gledano očima eko-aktiviste biodiverzitet je vrednost, osnova ljudskog opstanka, lepota, nešto za šta se vredi boriti...

BIODIVERZITET U SRBIJI

Kako se navodi u Zavodu za zaštitu prirode Srbije teritoriju Republike Srbije sa površinom od 88.361 kvadratna kilometra karakteriše velika raznovrsnost i brojnost gena, vrsta i ekosistema, iako još uvek nisu istražena sva područja i nisu dokumentovani podaci o svim vrstama.

Poznati su podaci za 139 vrsta valjkastih crva, 98 vrsta riba i kolousta, 19 vrsta vodozemaca, 26 vrsta gmizavaca, 349 vrsta ptica i za 95 vrsta sisara. Smatra se da u Srbiji ima između 700 i 800 biljnih zajednica. Srbija je bogata i endemičnim vrstama, odnosno vrstama čije je rasprostranjenje ograničeno na određeno jasno definisano geografsko područje.

Smatra se da u Srbiji ima između 700 i 800 biljnih zajednica. Poznati su podaci za 139 vrsta valjkastih crva, 98 vrsta riba i kolousta, 19 vrsta vodozemaca, 26 vrsta gmizavaca, 349 vrsta ptica i za 95 vrsta sisara

Biodiverzitet je bogatstvo, šarenilo, jednakost i različitost. Biodiverzitet je zbog svoj značaja pod velikim pritiskom. Svakodnevno u svetu iščezavaju staništa, nestaju vrste, narušava se prirodna ravnoteža zbog ljudskih aktivnosti. Zato se sve više i više razvijaju inicijative država i civilnog društva za i o zaštiti biodiverziteta. Republika Srbija je, između ostalog, ratifikovala Konvenciju o biološkoj raznovrsnosti, i time se obavezala da štiti biološku raznovrsnost.

OBEDSKA BARA

Koliko je živi svet Srbije raznolik i koliko ima važnu ulogu našim životima, može se prikazati kroz primer specijalnog rezervata prirode Obedska bara.

Područje Obedska bara je splet šuma, močvara i bara, reke Save, agroekosistema, vlažnih livada. Prve administrativne mere za zaštitu Obedske bare datiraju od 1874. godine, kada je bila zaštićena

kao lovište austrijske carske porodice u Habsburškoj monarhiji, odnosno dinastije Karadorđević u okviru Kraljevine Jugoslavije (od 1919. godine). Ovo čini Obedsku baru jednim od najstarijih zaštićenih područja na svetu. Obedska bara zaštićena je nacionalnim zakonima, a ima i međunarodni status u okviru Ramsarske konvencije, Emerald mreže, Područja od međunarodnog značaja za ptice itd.

ZAŠTO NAM JE BITNA OBEDSKA BARA?

Močvare, i vlažna staništa generalno, imaju mnogobrojne funkcije:

- kontrola poplava: reka Sava se pri visokom vodostaju izliva u šume, livade i vodene površine Obedske bare. Na ovaj način smanjuje se nivo vode u reci što znatno utiče na sprečavanje poplava u urbanim sredinama.

- obnavljanje tekućih voda, pročišćavanje voda: izlivanjem u područje bare reka Sava daje svoju vodu na prečišćavanje biljkama Obedske bare. Bare se nazivaju i „bubrezii planete“ zbog svoje uloge u prečišćavanju.

- stabilizacija obala i zaštita od oluja: prirodne šume hrasta i veštačke šume topole imaju ulogu da sprečavaju eroziju, ublažavaju nalete vetra i na taj način štite okolna naselja.

- centar biodiverziteta: Obedska bara je dom za 50 vrsta sisara, 219 vrsta ptica, 11 vrsta gmizavaca, 16 vrsta riba, više od 1.200 vrsta insekata, oko 180 vrsta gljiva, više od 500 vrsta biljaka. U takozvanoj Potković Obedske bare, nalazi se šuma Debeli gora, u kojoj su hrastovi stari više od 300 godina.

- proizvodnje hrane: u ograničenim količinama, poštujući propise, na Obedskoj bari se sakupljaju pečurke, lekovito bilje, lovi se divljač i peca.

- rekreacija i turizam: Obedsku baru posećuju brojni ljubitelji prirode, uživajući u obilasku bare i posmatranju ptica i kolovanja.

- kulturne vrednosti: Obedska bara je bila veoma značajno mesto u srpskoj istoriji. U jugoistočnom delu područja je selo Kupinovo sa zaštićenom spomenikom celinom - etno park. U neposrednoj blizini, u koritu Obedske bare nalaze se ostaci srednjovekovne tvrđave Kupinik. Nešto dalje je lokalitet manastira Obed i crkva Majke Angeline.

Sve pobrojane koristi od Obedske bare su takozvane usluge ekosistema. Njih je, zapravo, mnogo više od onoga što smo naveli. Dobro funkcionisanje ekosistema je ključno za životnu sredinu, ali ima i ogroman finansijski značaj za čoveka. Na primer, Svetska zdravstvena organizacija veruje da 23 do 25 odsto globalnih troškova za lečenje mogu biti smanjeni dobrim upravljanjem komponenta životne sredine, što uključuje i ekosisteme, vrste i gene.

ZAŠTO NAM JE BITAN IBIS?

Ptica Ibis je 2016. ponovo, nakon više od 50 godina, viđena na Obedskoj bari. Prema podacima ornitologa Ibis se na Obedskoj bari i gnezdio. Verovatno se većina ljudi pita šta je to tako značajno u ovoj vesti?

Povratak Ibisu znači da on ima uslove za život na Obedskoj bari: da ima mesto da svoje gnezdo i da ima hrane. S obzirom na to da su ptice na vrhu lanca ishrane to znači da je stanje na Obedskoj bari povoljno i za ostale vrste (ribe, žabe, biljke). To istovremeno znači da je voda u dobrom stanju i da je ima. Na ovaj način Ibis nam pokazuje da su uslovi povoljni, a to svakako ima pozitivan uticaj i na zdravlje čoveka.

*Milka Gvozdenović,
Mladi istraživači Srbije*

Biodiverziteti

Zasto je biodiverzitet važan?

- 75% svih vrsta na planeti je u opasnosti od izumiranja.
- 70% svih vrsta na planeti je u opasnosti od izumiranja.
- 70% svih vrsta na planeti je u opasnosti od izumiranja.

Sta mozemo da uradimo?

- 75% svih vrsta na planeti je u opasnosti od izumiranja.
- 70% svih vrsta na planeti je u opasnosti od izumiranja.
- 70% svih vrsta na planeti je u opasnosti od izumiranja.

Bosutske šume - područje u kojem žive brojne retke i ugrožene biljne i životinjske vrste

Najveći kompleks šuma hrasta lužnjaka u Srbiji

Bosutske šume se nalaze u aluvijalnoj ravni reke Save, Bosut i Studve, između atara sela Morović, Jajmena, Vršnjicevo, Batrovi i Sremska Rača. One predstavljaju najveći kompleks šuma hrasta lužnjaka u Srbiji. Čitavo područje je ispresecano vodnim staništima u kojima žive brojne retke i ugrožene biljne i životinjske vrste. Od 1938. godine, 90 odsto ovih šuma je nasipom odvojeno od reke Save, dok postojeća kanalska mreža za odvodnjavanje dodatno smanjuje podzemne vode u šumi. Ovo nekadašnje šumsko plavno područje ostalo je bez velike količine vode što loše utiče na kvalitet, zdravlje i širenje hrasta lužnjaka.

Studija „Predstavljanje ekoloških usluga sa valorizacijom na području Bosutskih šuma“ obrađivala je četiri osnovne „dobrobiti od prirode“: zaštitu ekosistemskih usluga; zaštitu od poplava, trajnost priroda od šumarstva, očuvanje staništa i vrsta i tradicionalni izgled šumstva. Studija koju je sproveo Pokrajinski zavod za zaštitu prirode je imala za

cilj da istraži na koji način će se promeniti ove četiri „dobrobiti od prirode“ ako se Bosutske šume prošire parkom prirode, planski upušta voda iz reke Save prilikom različitih vodostaja i povećava intenzitet tradicionalnog šumarstva. Studija je urađena u saradnji sa regionalnim fondom za jugoistočnu Evropu - projekat biodiverzitet, koji implementira Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju.

Kontrolisano upuštanje savske vode u ovo područje dovelo je do manje suše stabala hrasta lužnjaka.

Na osnovu proučavanja uticaja domaćih svinja na biljni i životinjski svet Bosutskih šuma procenjuje se da bi optimalno povećanje broja bilo sa sadašnjih 1.000 na 5.000 do 7.000 domaćih svinja, odnosno jedna svinja po hektaru. Tradicionalno gajenje svinja ima mnogo različitih koristi. Već pomenuto plavljenje Bosutskih šuma doprinelo je boljem kvalitetu žestvog žira (bez tanina) i veće količine besokmetnjaka i ribe u zaostalim baranima. Na taj način bi se troškovi za dohranjivanje svinja smanjili za skoro 50

Procenjeno je da Bosutske šume mogu prihvatiti između 100 i 200 miliona kubnih metara vode čime bi se uštedelo vodoprivrednim preduzećima oko 400 miliona dinara po poplavnoj sezoni

ja je pokazala da će doći do poboljšanja različitog obima: vegetacija niskih, muljevith obala će se povećati od 4 do 13 puta, vegetacija sporo-tekućih voda u rijekama od 2 do 6 puta, vegetacija hladnih tekućih voda će ponovo biti uspostavljena, a biljne vrste poboljšane, ljubor, namaznica, rebrastica, asterica, drvenovac, divji ren će u ogromnom broju povećati svoju zastupljenost. Poljski jasen i hrast lužnjak će iz nepovoljnog ekološkog statusa preći u dobro ili odlično. Što se životinjskog sveta tiče broj ptolonskih organizama bi se povećao za 100 odsto. Poboljšalo bi se stanje za insekte hrastovog stržibubu, leptira veliki dukat, podunavski mrljolak, crvenrti mrljolak, barsku kornjaču, ribe šaran i gavljača, kao i orla belorepana, crnu rodu i belovratu muhanicu.

Osim u šumarstvu, upravljanju poplavama, stožarsvu i očuvanju životnog sveta procenjuje se da bi ovakav način upravljanja doneo i druge dobrobiti. Podizanje kvaliteta bosutskih šuma doprineće boljem prećkavanju vazduha, a veći broj insekata opiraćiva povećati dobit u lokalnoj poljoprivredi. Ekološke, ekonomske i socijalne dobrobiti su usko povezane, odnosno neodvojive. Jedino ovakvim sistemskim upravljanjem one su prepoznate i razvijane uz uvažavanje značaja svih korisnika i njihovom uspešnoj saradnji.

Životna sredina nema političke boje, a ni granice

Autorica: **Marija Mutić**, Centar modernih veština

Nema postojeća koja prelaskom optičke ili državne granice menja svoj sastav i transformise se iz zagađene u čistu. Isti vazduh dišemo bez obzira za kojom smo granicom, ili nismo glasali. Nema upotrebnog turizma ako je priroda degradirana (ili uništena). Nema poljoprivreda na uništenoj zemlji. Bez šuma, poplave koje uništavaju uslove i infrastrukturu su gotovo izvesne. Poznata je izreka: „ako stvarno misliš da je životna sredina manje važna od ekonomije, probaj da zadržiš dah dok brojiš zarađeni novac“.

Reke od značaja za stotine hiljada ljudi

PRIMER IZ REGIONA

Rečni tokovi Neretve i Trebišnjice su od izuzetnog ekonomskog značaja za privredu i Bosni i Hercegovine (Republiku Srpsku i Federaciju Bosnu i Hercegovinu) i Hrvatske i Crne Gore, odnosno obezbeđuju desetine hiljada radnih mesta - za stotine hiljada ljudi - koji zavise direktno od korišćenja vodnih resursa i to kroz hidroenergetiku, turizam, poljoprivredu, vodosnabdevanje, navodi se u studiji „Izvori prihoda i poslova: Ekonomski značaj rečnih tokova Neretve i Trebišnjice“.

Studija slučaja realizovana u partnerstvu udruženja građana „Dinarica“ iz Mostara i Svetske fondacije za prirodu (WWF Adria) fokusira se na procenu i vrednovanje ekonomskog doprinosa močvara i reka, odnosno močvarnih i vodenih ekosistema za prihode, poslovne i javne prihode u sektorima obnovljive energije/hidroenergije, poljoprivrede, snabdevanja vodom i turizma. Rezultati su pre svega namenjeni donosiocima odluka i zakonodavcima, kao i svima koji su odgovorni za planiranje i razvoj. Studija nudi preporuke i detaljne informacije o doprinosu koje životne sredine kroz korišćenje prirodnih resursa (tzv. ekosistemskih usluga) pruža održivom ekonomskom rastu.

Međutim, nalazi pokazuju da su donosioci odluka na svim nivoima vlasti suočeni sa teškim izborom kada moraju doneti odluke od značaja za privredni razvoj, npr. potreba za korišćenjem zemljišta i vodnih resursa od strane različitih sektora a istovremeno vodeći računa i o zaštiti životne sredine i odgovornom korišćenju prirodnih resursa.

Studija je istakla da je značajna ekonomska korist u optici. Bruto primarni povećaj od korišćenja vodu in samo četiri gore navedena sektora je skoro 450 miliona evra godišnje, gde se od kubnog metra vode dobija od 0,04 do 0,8 evra.

Studija je urađena kao deo inicijative „Studija slu-

čaja o ekonomiji rečnih tokova Neretve i Trebišnjice“, podržane od strane projekta Otvorenog regionalnog fonda za jugoistočnu Evropu - biodiverzitet (ORF-BD). Procena i vrednovanje koristi ekosistema (ESAV) u narednom periodu u regionu jugoistočne Evrope (ORF-BD-ESAV), koji implementira Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH) i finansira nemačko Federalno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ).

ELEKTRIČNA ENERGIJA, VINO...

Autori studije „Izvori prihoda i poslova: Ekonomski značaj rečnih tokova Neretve i Trebišnjice“ analizirali su koliko poslova i prihoda zavisi od rečnih tokova ove dve reke.

Prema njihovim nalazima desetine hiljada poslova i stotine hiljada domaćinstava zavise direktno od rečnih ekosistema Neretve i Trebišnjice. Hidroenergetika postrojenja proizvedu oko 4.400 GWh električne energije godišnje od voda dve reke, obezbeđujući čime prihode od skoro 380 miliona evra. U Republici Srpskoj i do 80 odsto proizvodnje vina u oblasti kojom se bavi studija, zavisi od navodnjavanja, donoseći skoro četiri miliona evra. Javna preduzeća za snabdevanje vodom distribuiraju 18 miliona kubnih metara vode iz Neretve i Trebišnjice samo u BiH i Crnoj Gori, čime se javni prihodi povećavaju za više od 16 miliona evra.

„Uzmajući u obzir značajne multiplikatore koji povezuju ove sektore sa dodatnim poslovima, prima-

rikladu i proizvodnjom u drugim delovima privrede, ovi iznosi se povećavaju više puta“, piše u studiji.

SARADNJA U INTERESU SVIH

Studija je, takođe, navela manjkavosti statistika i izveštavanja, koje u velikoj mери otežavaju razumevanje potpune ekonomske vrednosti vodnog resursa Neretve i Trebišnjice. Podaci u vezi sa korišćenjem vode za poljoprivredu i snabdevanje opština nisu dostupni i u mnogim slučajevima su kontradiktorni. Ovi sektori su, takođe, važni korisnici voda, dok studija pokazuje da su i neke druge grane poljoprivrede zavisne od ovih resursa.

„Bez jasnih slika o tome koliko vode je iz Neretve i Trebišnjice potrebno za ove sektore, donosioci od-

lučali u BiH, Hrvatskoj i Crnoj Gori nisu u mogućnosti da donesu najbolje odluke kada su u pitanju npr. dalje investicije za vodosnabdevanje ili poboljšanje infrastrukture vezane za korišćenje vode odnosno da učine ova pitanja prioritetima. Stoga, donošenje odluka baziranih na kvalitetnim podacima i analizama doprinosi boljem ulaganju i bržem privrednom rastu“, navodi se u studiji.

Autori studije zaključuju, uz jasne ekonomske pokazatelje koje nude, da je u interesu svih da se osigura prekogranična saradnja u upravljanju vodenim resursima, a to će znatno uticati na ekonomski rast, održivi razvoj, smanjenje rizika od katastrofa, a svakako i zaštitu prirode.

„Bez jasnih slika o tome koliko vode je iz Neretve i Trebišnjice potrebno za ove sektore, donosioci od-

„Ako stvarno misliš da je životna sredina manje važna od ekonomije, probaj da zadržiš dah dok brojiš zarađeni novac“

Mogli bismo nabrajati unedogled šta nam sve priroda pruža, a da to uzimamo kao sasvim normalnu pojavu koja će nam biti na raspolaganju vremenom dugo do večno. A nije tako. Životna sredina može samo donekle da regenerira resurse. Već sada je mnogo manje rezervi obnovljivih resursa nego što i najpouzdanije prognoze nameravaju. Životna sredina nije tema naučnih razgovora i nešto apstraktno na šta svaki pojednaci društvo svakodnevno ne utiče, već ono što živimo od čega živimo. Životna sredina je i priroda, i turizam, i energetika, i saobraćaj i poljoprivreda. Stoga, ona ne može biti i nije pitanje samo jednog ministarstva ili jedne vlasti, ona je pitanje saradnje i pitanje svih građana. Saradnje kojom možemo svi po malo doprineti da živimo u zdravijem i prosperitetnijem društvu. Politike koje se donose su efektivne samo ukoliko su koordinisane i usklađene, poane uz uvažavanje činjenice da oblast životne sredine zavisi od različitih sektora i mnogobrojnih potencijalnih saradnika i partnera. Politike moraju biti napisane sa dugoročnom perspektivom, odnosno, imajući na umu odgovorno korišćenje prirodnih resursa kao preduslova održivog razvoja, jer čovečanstvo će još dugo trebati i vodu i šume i pčele. Horizontalno i vertikalno povezivanje i saradnja su osnovni politika koje cilja na prosperitet građana i privrede, a to se posebno odnosi na oblast životne sredine koja je preduslov za naš celokupan život.

Dobar primer saradnje u oblasti zaštite životne sredine je mešavinar „Zelena stolica“, koji funkcioniše u okviru Odbora za zaštitu životne sredine Narodne skupštine Republike Srbije i koji omogućava predstavnicima različitih udruženja građana iz cele Srbije da poslaničkim predstavke probleme i stavove u ovoj oblasti. Na svakoj sednici, zainteresovani predstavnici civilnog sektora iznose mišljenja i daju konstruktivne predloge o zakonima i temama kojima se bavi Odbor, čime se postize da poslanici dobiju višestruke informacije uključujući lokalni pogled na temu kojom se bave.

Takođe, u Narodnoj skupštini Republike Srbije već devet godina funkcioniše neformalna „Zelena poslanička grupa“ koja je sastavljena od poslanika i poslanica različitih stranaka koji su lično zainteresovani za životnu sredinu i koji se trude da „zele“ politički našu svoj put do njihovih kolega. Ove godine su poslanici Narodne skupštine Republike Srbije pomogli našim kolegama u Makedoniji i Crnoj Gori da osnuju grupu po sličnom modelu i najavili unaprednje regionalne saradnje u oblasti zaštite životne sredine.

Iz Odbora za zaštitu životne sredine NSRS i Ministarstva za zaštitu životne sredine stizu najave o uspostavljanju grupe koja će doprineti intenzivnoj saradnji između povezanih resora u cilju zajedničkog rada na „ozelenjavanju“ politika, uvažavajući potrebu za-održivim razvojem, zdravljem i bezbednošću kao prioriteta.

Pornaci u u oblasti zaštite životne sredine postoje. Jasno je da ovo pitanje postaje sve važnije na političkoj agendi, ali je činjenica i da je veoma dugo put pred nama. Put sa mnogo mogućih uspeha, ali i izazova i strambućica. I da, dok idemo tim putem, moramo uvek imati u svesti da životna sredina nema političke boje, a ni granice.

Aktivnosti u okviru inicijative Sekretarijata neformalne Zelene poslaničke grupe, koji Crne Bеоградski fond za političku i uzrastnost i Centar modernih veština je podržao GIZ-ORF projekat biodiverzitet (ORF-BD). Za sadržaj i iznenaštavanje u tekstu odgovorni su potpisani autori, a nižno ne predstavljaju zvaničan stav Nemačke razvojne saradnje.

Operativni regionalni fond za jugoistočnu Evropu (ERAR) Regional Fund for South-East Europe (ERAR) Implemented by giz (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) GIZ - BDI

bfpe (Balkan Green Energy News)

ZELENA POSLANIČKA GRUPA

Kikinda - svetska prestonica sova

Negde u novembru 2007. prvi put sam sa sadašnjim kolegama, a ondašnjim studentskim drugarima prošao kikindskim trgov. Tragom saznanja da se na drveću okuplja veliki broj sova utina, zagledali smo po golemim krošnjama lipa, kestenova i koprivica, a potom na borovima i smrčama otkrili smo stotine pari radoznalih žuto-narandžastih očiju.

Sove su nas odmah prihvatile, ali su meštani začudjujuće gledali grupu mladih ljudi sa dvogledima oko vrata. Toliko smo im bili neobični da nas je nakon svega nekoliko minuta zaustavila patrola policije i zatražila dokumenta na uvid. Razlog je bio više nego očigledan; šetali smo sa dvogledima, ali nismo nosili puške. Pa dvogled; valjda, jedino koriste lovci?

Ovakav hladan doček nije bio slučaj. U Srbiji su se početkom novog milenijuma u javnosti tek stidljivo pojavljivali ljubitelji i fotografi ptica i prirode, a dobro je poznato kako lokalne zajednice reaguju na novotarje. Gledati i snimati ptice: pa gde ima zaludnijeg posla? Ako pritom posedujete i opremu kojom nešto gledate i snimate, onda sigurno radite za strane vlade, a protiv interesa ovašnjih.

Moje kolege i ja smo vođeni naučnom znatiželjom nastavili da pratimo zimujuće utine širom Vojvodine, a potom i u ostatku Srbije. Kikinda se brojnošću sova uvek izdvajala, a u decembru 2009. izbrojali smo čak 734 jedinke utina što je do danas

ostao neporažen svetski rekord. Ova neverovatna činjenica odmah je privukla pažnju javnosti. Mediji iz Srbije, ali i sveta pisali su o fenomenu boravka sova u Kikindi i drugim gradovima i selima Vojvodine. Od tada do danas teško je navesti neki ve-

liki svetski medij koji o tome nije izvestio. Kikinda je privukla i pažnju naučne i stručne javnosti, pa smo u novembru 2011. tamo organizovali i prvu svetsku naučnu konferenciju posvećenu istraživanju, praćenju i zaštiti utina na kojoj je više od 50 naučnika iz 22 države Evrope, Azije i Severne Amerike podelilo svoja iskustva.

Naš rad doneo je odličnu promociju Kikinde i otvorio nam vrata gradskih institucija. Imali smo sreće da u Kikindi upoznamo sjajne ljude koji su

Ekipa BBC su u dva navrata poslednjih godina dolazile da snimaju emisije o kikindskim sovama

nam postali iskreni prijatelji i saradnici. Lokalna samouprava odmah se latila posla. Zajedno smo napravili i postavili prve informativne table, a odmah potom i započeli planiranje zaštite i upravljanja staništa sova utina. Usledila je i formalna odluka kojom je deo trga koji utine naseljavaju postao prvo zaštićeno stanište te vrste u Srbiji i svetu! Da, dobro ste pročitali. U sred sredine jednog grada nalazi se zaštićeno područje. Mudri Kikindani uvideli su koliko im sove znače, pa su pristali da im omoguće bezbedan i ugodan boravak. Drveće na kojima sove odmaraju nema praznične dekoracije, ne orezuje se, lokacija koncerata i drugih događaja pomešana je na deo trga gde nema sova, a propisane i

U decembru 2009. izbrojali smo čak 734 jedinke utina što je do danas ostao neporažen svetski rekord

su i visoke kazne za uznemiravanje ptica. Usnuli gradić na severu Banata praktično je preko noći postao lider u ekoturizmu i mudrom upravljanju prirodom. Utine su dobile i posebno napravljene i bezbedne kutije za gnežđenje koje su raspoređene po gradu.

No, nemoguće je razvijati ekoturizam i praktikovati zaštitu prirode bez prave podrške lokalnog stanovništva. Marljivo Kikindani na vreme su to shvatili i od 2012. pokrenuli manifestaciju „Sovernbar - mesec sova“. Od tada svako dete iz gradskih i seoskih sredina prošlo je kroz neki vid obrazovanja u vezi sa poznavanjem i zaštitom sova. Učenički osnovnih i srednjih škola učestvuju u maštovitim, kreativnim radionicama, predstavama, izložbama, proizvode predmete sa likom sova, kolače, torte.

Porast broja gostiju i potražnja suvenira doveli su do aktiviranja žena preduzetnica koje okupljene oko Udruženja žena „Artesa“ zajedno vode istoimenu suvenirnicu na gradskom trgu. Pogodite koji suveniri i drugi proizvodi se najbolje prodaju? Naravno, oni koji imaju lik sove. Danas oko 20 porodica iz Kikinde i okoline dobija potporu za svoje kućne budžete upravo kroz razvoj ekoturizma.

Od 2009. u Kikindu redovno dolaze strani gosti, posmatrači i fotografi ptica. Ponosan sam na to što sam im vodič i domaćin u gradu koji je moj drugi dom. Gosti koji dođu u Kikindu odlaze oduševljeni brojem sova, lepotom gradskog centra, odličnom hranom, ljubaznim ljudima i divnim suvenirima. Najbolji period za posetu Kikindi i sovama je od početka novembra do sredine januara, a osim centra grada i sova u planu obilaska je Narodni muzej, atelje „Terra“, park Blandaš i Staro jezero. U poslednjih 10 godina u Kikindu su dolazili brojni ljubitelji sova iz gotovo svih država Evrope, ali i iz SAD, Kanade, Australije, Hong Konga, Kine.

Kruna promocije Kikinde i njenih sova svakako su dva gostovanja filmskih ekipa televizije BBC, tačnije njihovog prirodnačkog odeljka. U januaru 2015. i 2018. snimali su sove, grad i ljude za novi prirodnački serijal koji govori o urbanoj divljini. Opravdana je procena da će lepote Kikinde i fenomen sova na ovaj način videti oko 500 miliona gledalaca širom sveta, što će doprineti da mnogi poželeva da nas posete. Sasvim je realno očekivati značajnije prilive za lokalne hotele, hostele, restorane i radnje u Kikindi u narednim godinama.

Milan Ružić, Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije - Bird Life Serbia

Koliko su sove korisne?

Jedan par sova utina sa mladuncima na seoskom imanju, loveći glodare, domaćinu godišnje uštedi stočne hrane dovoljno da ishrani najmanje tri visokomlečne krave. Prevedeno u mleko, par sova sa mladuncima godišnje donese dobit od skoro 27.000 litara mleka ili 8.600 evra godišnje ili 23,7 evra dnevno. Dakle, par sova sa mladuncima donosi porodici koja se bavi poljoprivredom dodatnu mesečnu platu od oko 700 evral! Treba napomenuti da na pojedinim salašima i manjim farmama koje imaju drvorede, zabrane i parkove može živeti i znatno veći broj parova utina.

Materijalna korist od prisustva sova utina daleko je veća jer nije uračunato:

- koliko novca treba potrošiti na otrove za glodare (rodenticide);
- vreme koje treba potrošiti na primenu tih otrova;
- rizik od trovanja domaćih životinja (često strada živina, mačke i psi);
- veliki rizik od trovanja divljih životinja (često stradaju upravo sove i ostale divlje životinje koje se hrane glodarima - eje, mišari, lasice, lisice, ali i lovna divljač kao što su fazani, jarebice, zečevi, srme);
- rizik po zdravlje stanovništva i kvalitet životne sredine (otrovi ulaze u ekosistem i lanac ishrane i mogu zatrovati naše izvore vode, skladišta hrane i time ugroziti i bezbednost i zdravlje ljudi)

U Vojvodini zimuje oko 30.000 sova utina koje od novembra do marta pojedju oko 18 miliona mišolikih glodara ili oko 450.000 kilograma biomase (450 tona) glodara. Prevedeno u brojke, direktna korist od sova koje na obradivim površinama i u naseljima love glodara je 72 miliona kilograma stočne hrane što je dovoljno da se ishrane novih 6.750 visokomlečnih krava, čime bi se dobilo oko 60,7 miliona litara mleka i zaradilo 19,4 miliona evra od mleka!

Trenutno u Srbiji ima oko 440.000 muznih krava što je polovina od broja iz 1989. godine. Prosečna godišnja potrošnja mleka u Srbiji je 87 litara, tako da par sova na imanju uštedi mleka za 310 ljudi za godinu dana. Primera radi, potrošnja mleka u Srbiji je čak četiri puta niža nego prosečna u Evropskoj Uniji.

